

Debatoplæg: Den rummelige kommuneskole for børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelser – hvad skal der til ?

Jeg er blevet bedt om at skrive lidt om de overvejelser, der gøres i kommunalt regi i forhold til børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelser. Det vil være en illusion at tro, at de overvejelser, jeg kan gøre mig ud fra forholdene i Rønne Kommune, hvor jeg arbejder, vil være alment gældende. Derfor har jeg valgt at formulere mine overvejelser, som nogle påstande og som et oplæg til, at læseren tænker videre selv.

Til oplysning kan jeg fortælle, at Rønne Kommune har knap 7000 indbyggere. Der er 4 folkeskoler, hvoraf kun den ene har overbygning.

At opdage, udrede og forstå børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelser

Almindelige mennesker, som ikke har erfaring indenfor området, kan stadig have den opfattelse eller fordom, at hvis et barn har autisme, så kan man slet ikke få øjenkontakt med det, at barnets sprog er meget begrænset, hvis det overhovedet har sprog, og at barnet har en meget stereotyp og eventuelt rokkende adfærd. Nogle har måske set filmen Rainman og tror, at alle med autisme opfører sig nogenlunde som hovedpersonen. Derfor tænker de ikke i retningen gennemgribende udviklingsforstyrrelser, hvis der eksempelvis kan etableres øjenkontakt med barnet. Almindelige mennesker kan i denne forbindelse også være forældre, lærere, pædagoger og psykologer. Dette kan være en forhindring for at opdage, få udredt og skabt forståelse for barnet med gennemgribende udviklingsforstyrrelser rettidigt til, at der stadig kan etableres et godt skole-fritidstilbud i kommunalt regi.

Det kan være svært helt at begribe alle de nuancer og grader af vanskeligheder, som rummes indenfor betegnelsen gennemgribende udviklingsforstyrrelse (F. 84 i ICD-10). Bl.a. derfor er det svært at få beskrevet det enkelte barns ressourcer og svagheder tilstrækkeligt til, at det kan omsættes til pædagogisk praksis.

Den rigtige handleplan

Et barn med gennemgribende udviklingsforstyrrelse har brug for en individuel handleplan, hvor der stilles de faglige krav, som barnet kan honorere, og som støtter barnet i sin faglige udvikling. Det kan være, at barnet i en hel del år følger klassens niveau i diktat, læsning og andre forholdsvis konkrete fag og færdigheder, men har brug for særlig hjælp og særligt materiale i emneuger, projektopgaver og stil. Barnet har derudover ofte brug for at der også kan arbejdes med træning af sociale færdigheder på skolen i tæt samarbejde med fritidsordning eller klub og forældrene.

Der er behov for at handleplanen er detaljeret og justeres løbende.

Den rigtige vejledning

Skal man lave den rigtige handleplan, er der behov for løbende vejledning fra nogen, som har forstand på gennemgribende udviklingsforstyrrelse og har kendskab til barnets individuelle træk og særegne måde at bære denne forstyrrelse på. Har man ikke ekspertisen i kommunens Pædagogiske Psykologiske Rådgivning, må man opsøge den i amtligt regi, på Børne- og Ungdomspsykiatrisk Hospital eller hos privatpraktiserende børnepsykiatere eller psykologer. Det er ikke nok, at PPR- psykologen læser en bog om eksempelvis Asperger's Syndrom og fortæller alle de gode råd fra bogen til lærere, forældre og pædagoger. Børn med Asperger's Syndrom er lige så forskellige som børn med bøjle på tænderne. Der kræves altså en tættere vejledning. Lærere har ofte behov for nogen at støtte sig til, når et barn afviger meget fra klassens undervisningsplan. Nogen som tør sige, at den plan, man arbejder efter, er den rigtige. Selv om der selvsagt ikke findes et facit. Handleplanen for barnet bliver egentlig bedst til i et samarbejde mellem de voksne omkring barnet – forældre, lærere, pædagoger, psykologen og evt. andre.

Derfor kan det være en fordel med jævnlige netværksmøder, hvor handleplanen udarbejdes og ikke mindst justeres. Barnet ændrer sig jo også undervejs i processen.

Det rigtige skole-fritidstilbud

I kommunalt regi kan det være svært at skabe den nødvendige sammenhæng og helhed i mellem skoletilbudet og fritidstilbudet med mindre kommunen selv har en heldagsskole. En heldagsskole i kommunalt regi kan imidlertid give børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelse nogle af de samme fordele og ulemper, som en amtlig specialskole. Fordelen er, at der er sammenhæng mellem skole-fritidsdelen, der er personale med særlig ekspertise eller i hvert fald lyst til at arbejde med målgruppen, der kan skabes det nødvendige specialpædagogiske miljø. Den væsentligste ulempe er, at børnene kommer til at gå i skole med andre børn, som også har gennemgribende udviklingsforstyrrelse.

At gå på en almindelig folkeskole enten i specialklasse eller i en almindelig klasse og almindelig SFO med støtte giver den fordel, at barnet har mulighed for at lave noget sammen med almindelige jævnaldrene. Dette kan have stor betydning for barnets udvikling af sociale kompetencer, hvis altså barnet får den rette støtte og udfordringerne ikke er for store. Er dét tilfældet er der risiko for at barnet bliver mere isoleret og ekskluderet, end det ville være ved at gå på en amtlig specialskole, hvor miljøet i højere grad kan indrettes efter barnets særlige behov.

Den rigtige indretning

For nogle børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelse er indretningen og de fysiske rammer i det hele taget af stor betydning. Hvis man eksempelvis er særligt følsom overfor lyde eller har rum-retningsvanskeligheder og problemer med at finde rundt, kan det være svært at holde ud at gå i en almindelig klasse og i en almindelig fritidsordning, med mindre der tages særlige hensyn. Kan det eksempelvis lade sig gøre, at netop den klasse, får lov at have sit eget klasselokale og ikke skal være vandrekasse? Kan det lade sig gøre at få lov at høre discman, når man skal have en pause fra al støj? Eller kan man få lov, at gå ind i et tilstødende lokale og lave sine opgaver? osv.

Den almindelige folkeskole er oftest indrettet til store grupper og det er forskelligt fra skole til skole, hvilke muligheder der er for at tage særlige hensyn. Dette gælder også, hvis der er mulighed for at komme i en kommunal specialklasse med færre elever.

Skolen, klassen, de involverede lærere og evt. fritidsordningen skal være parate til kreative løsninger og særregler for eleven med gennemgribende udviklingsforstyrrelse.

Den rigtige klasse

I indskolingen og indtil 5.-6. klasse er der oftest hos eleverne en umiddelbarhed overfor kammeraters særegenheder. Sagt på en anden måde, hvis det lykkes de voksne omkring klassen at tackle eleven med gennemgribende udviklingsforstyrrelse på en god og naturlig måde, så smitter det af på eleverne. Er der imidlertid i elevgruppen andre elever, som kræver megen støtte og opmærksomhed, kan det være svært for en klasse og dens lærere at have overskud nok til eleven med gennemgribende udviklingsforstyrrelse.

I 6.-7. klasse og i overbygningen er en succesfuld skolegang i høj grad også afhængig af, hvordan klassen og eleven med gennemgribende udviklingsforstyrrelse udvikler sig. Der sker så at sige et kvantespring i såvel de faglige som i de sociale færdighed, der er nødvendige for at kunne begå sig i en klasse. Der stilles krav om at kunne tænke abstrakt, at have god forestillingsevne, at kunne læse mellem linierne, at aflæse subtile tegn i det sociale samspil m.m. Evner som netop er ramt hos elever med gennemgribende udviklingsforstyrrelse. Der kommer flere fag og dermed flere lærere at forholde sig til. I fritiden går man i ungdomsskolen, til sport og man begynder at gå til fester og interessere sig for det modsatte køn. For nogle elever med gennemgribende udviklingsforstyrrelse bliver det nødvendigt med et andet skole-fritidstilbud i

overbygningen, selv om forløbet indtil 6.-7. klasse har været en succes, og selv om mulighederne for støtte såvel i skolen som i fritiden er gode.

De rigtige lærere og pædagoger

Klasselæreren og støttelærerne er vigtige personer for eleven med gennemgribende udviklingsforstyrrelse. Det er vigtigt, at de er indstillede på og har lyst til at undervise en elev med sådan et handicap. Det er også nødvendigt, at de sætter sig ind og forsøger at forstå, hvad handicappet går ud på. De skal være indstillet på, at opsøge og modtage vejledning, når der er behov for det. Et eksempel kunne være, at klassen står overfor at skulle på lejr et par dage, og eleven med gennemgribende udviklingsforstyrrelse vil ikke med. Han vil eller kan heller ikke sige, hvorfor han ikke vil med. Så er der behov for at sammenkalde netværket – forældre, PPR-psykologen, støttelærerne, støttepædagog og den eksterne vejleder fra andet regi. Målet med et sådan møde, er at finde frem til en fælles forståelse og en fælles indsats for at hjælpe eleven.

I en lille kommune som Rønne, er der ikke basis for at samle børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelse i et særligt tilbud. Det er sikkert muligt i større kommuner. Fordelen ved at lave et særligt tilbud er, at man så får mulighed for at tiltrække og uddanne lærere og pædagoger, som så får den forståelse og specialpædagogiske viden og handlekraft, som eleverne har gavn af.

Når dét ikke er muligt er det næstbedste i samarbejde med skoleledere og andre relevante personer, at finde den rigtige klasse og de lærere og pædagoger, som har lysten og villigheden til at forsøge at forstå eleven og til at anvende de specialpædagogiske metoder, der er nødvendige.

De rigtige forældre

For børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelse og andre lignende alvorlige handicaps er deres prognose og fremtid meget afhængig af forståelse og opbakning fra forældrene. De fleste forældre ønsker jo at forstå og bakke deres børn op, men har et barn gennemgribende udviklingsforstyrrelse, kan det være en stor udfordring at forstå, hvad det egentlig handler om, og hvordan man bakker op bedst muligt. Bl.a. fordi forældrene igennem barnets udviklingsforløb har deres egen sorgproces og erkendelsesproces.

Ethvert skole-fritidstilbud for børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelse er meget afhængig af samarbejdet med forældrene. Måske har man i kommunalt regi endnu mere behov for forældrene som medspillere i det pædagogiske arbejde. Forældrene er ofte fysisk tættere på skolen. Lærere og pædagoger omkring barnet kan på nogle måder være lige så uvidende om handicappet, som forældrene. Og så ved forældrene jo en helt masse om deres børn og deres reaktioner, som de professionelle kan lære af.

At spå er svært - især om fremtiden

Der er mange forhold, som spiller ind i vurderingen af, om et barn med gennemgribende udviklingsforstyrrelse er i det rette tilbud og miljø. Den rummelige skole, som jo er et af tidens slagord, lægger vel op til, at man skal strenge sig an i den almindelige folkeskole også i forhold til børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelse –finde gode og kreative løsninger.

Imidlertid er der mange forhold at være opmærksom på, og som helst skal gå op i en højere enhed for at barnet med gennemgribende udviklingsforstyrrelse trives og udvikler sig såvel fagligt som socialt og personligt.

Spørgsmålene man kan stille sig i kommunen er: kan man få lavet den rigtige handleplan, få den rigtige vejledning, finde den rigtige skole med den rigtige indretning, den rigtige klasse og de rigtige lærere, støttelærere og pædagoger, og ikke mindst har barnet de ”rigtige” forældre ?

Marie Elbinger Gramstrup er ledende psykolog ved PPR i Rønne Kommune